

Gyermekvállalást befolyásoló tényezők nappali tagozatos hallgatók körében

*Dr. Mátó Veronika^{1,2}, Prof. Emer. Benkő Zsuzsanna^{1,2}, Dr. habil. Tarkó
Klára^{1,2}, Pósa Gabriella^{1,2} és Dr. Mihálka Mária^{1,2}*

*¹Szegedi Tudományegyetem Juhász, Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott
Egészségtudományi és Környezeti Nevelés Intézet, Egészségszociológia és
Életmód Tanszék, ²MTA – SZTE Egészségfejlesztés Kutatócsoport*

Absztrakt

Egy gyermek vállalása az ember életében jelentős változásokat eredményez. A 21. században egyre későbbi életkorban vállalnak a nők gyermeket, illetve elmaradhat a gyermekvállalás vagyis egyáltalán nem szánja el magát az egyén a gyermekvállalásra vagy tudatosan elutasítja. Vizsgálatunk célja az volt, hogy feltárjuk, milyen a mai egyetemista fiatalok érzelmi viszonyulása a gyermekvállaláshoz, mit jelent számukra a tudatos gyermekvállalás, milyen szempontokat vesznek figyelembe döntésük alkalmával a gyermekvállalást illetően, illetve mennyire van hatással a családi háttér és a társadalom a gyermekvállalásra.

Keresztmetszeti vizsgálatunkat a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar hét alapképzési szakján (edző, gyógypedagógia, közösségsszervező, óvodapedagógus, sport- és rekreációs szervezés, szociálpedagógia, tanító) tanuló nappali tagozatos hallgatók körében (N=376) végeztük. A kutatási minta 81,3%-ban női résztvevőkből állt. A felmérés önkitöltős kérdőív alapján történt papír alapon. A kérdőív a szociodemográfiai adatokra, a családi háttérre és a gyermekvállalási attitűdre vonatkozóan tartalmazott kérdéseket. Az adatok elemzését IBM SPSS Statistics 24 programmal végeztük.

A megkérdezett egyetemista fiatalok többsége (90,4%) szeretne gyermeket, 86,7%-uk kettő vagy három gyermeket szívesen vállalna. A gyermekvállalást a húszas éveik második felére tervezik. A gyermekvállalást főként befolyásoló szociális és társadalmi tényezők mind a férfiak, mind a nők esetében a munkaviszony fennállása, a stabil párkapcsolat, a jól működő házasság, valamint a befejezett felsőoktatási tanulmányok. A támogató szülői, családi háttér fontosnak tartják, ugyanakkor a házasságkötést kevésbé érzik fontosnak a gyermek(ek) vállalása esetén.

Magyarországon évről- évre csökken a gyermekszületések száma. A családalapítás és a gyermekvállalás társadalmi tradíció, ennek ellenére a statisztikák ezen a téren csökkenést mutatnak. A felmérés alapján a stabil anyagi háttér és az erős párkapcsolat elengedhetetlenül fontos a gyermekvállaláshoz. A fiatalok gyermekvállalási aktivitását számos területen támogatni kell, nemcsak a szűk családon belül, hanem tágabb, környezeti értelemben is. Az egyén, a család szintjén kell stabilitást és egészséget biztosítani, hogy ez társadalmi szinten is tudjon kamatozni. A gyermekvállalás ne csak elképzelés legyen, hanem meg is tudjon valósulni.

Kulcsszavak: gyermekvállalás, attitűd, tudatosság

1. Bevezetés

Napjainkban a fejlett országok legszármottevőbb demográfiai problémája a népesség természetes fogyása, ez Magyarországon is megfigyelhető, sőt az egyik legjelentősebben érintett ország a Földön ebben a jelenségben. Hazánkban a természetes fogyás 1981-ben kezdődött és az 1%-ot 1984-ben érte el, jelenleg a legfrissebb adatok szerint 5%-os vagy afeletti értéket találunk. A születések száma is egy olyan tényező, amely megjelenik a természetes fogyás hátterében. Magyarországon 1984 és 2022 között 28%-al esett vissza a születések száma (Bajmócy, 2024).

A természetes fogyás egy összetett, többtényezős jelenség, amellyel kapcsolatban az egyik legnagyobb kérdés, hogy képesek vagyunk-e kezelni a helyzetet, beavatkozni a csökkenés mértékébe, ezzel visszafordítani a negatív változást (Bajmócy, 2024). Kutatásunkban a gyermekvállalási attitűdre voltunk kíváncsiak a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar hét szakján tanuló nappali tagozatos hallgatók körében, amely attitűd hatást gyakorolhat a születések számára.

Hazánkban a gyermekszületések száma 1998 óta százezer alatti. Az eltelt 25 év alatt, öt olyan év volt, amikor 90 ezer alá csökkent az élveszületések száma. A 2022-2024-es évek is a mélypontok közé tartoznak (Központi Statisztikai Hivatal, 2023a). A nők közel háromnegyede (73%) vállalt gyermeket a 2022-es évben Magyarországon, jellemzően kettő vagy több gyermeket. A 2011-es és a 2022-es népszámlálási adatok alapján a 30 év alatti nők körében kismértékű növekedés volt tapasztalható a gyermekes nők számának vonatkozásában (Központi Statisztikai Hivatal, 2023b).

Összességében elmondható, hogy a rendszerváltás óta a gyermekvállalási magatartás átalakulóban van, halogató magatartás került előtérbe, egyre későbbi életkorban vállalnak az emberek gyermeket. A halasztás a második gyermekvállalás esetén is megfigyelhető. Azok, akik élettársi kapcsolattal kezdik a közös életüket, kisebb eséllyel vállalnak szülői szerepet, mint azok, akik házassággal indították az együttélést, de itt is csökkenést lehetett megfigyelni a gyermekvállalási hajlandóságban (*Spéder & Kapitány, 2007*).

Egy 2017-es hazai vizsgálat eredményei szerint a középiskolás tanulók többsége (90,66%) úgy gondolja, hogy gyermekvállalás esetén a leendő apának és az anyának is változtatnia kell az addigi életmódján. A kutatásba bevont diákok közel 80%-a (79,17%) vélte úgy, hogy gyermekvállalás esetén törekedne a kiegyensúlyozott, harmonikus napok megélésére, a választ adók közel fele felhagyna káros szenvedélyének üzésével (41,07%), illetve táplálkozási szokásain változtatna (43,45%). Ezek mellett megjelent a gyakoribb mozgásos tevékenység beiktatása is a mindennapokba a családtervezést megelőzően. Egy ötfokú Likert skálán a választ adó diákok inkább fontosnak (átlag: 3,956) tartják a boldog élet megéléséhez a gyermekvállalást. A tanulók elsősorban (58,53%) kettő gyermeket vállalnának. A vizsgálatba bevont diákok több mint 80%-a házasszeretne lenni gyermekvállalás idején. A családalapítás ideális életkorának a 26-30 év közötti kort jelölte meg a többségük (62,48%), a tanulók maguk is ebben (63,48%) az életkorban szeretnék első gyermeküket világra hozni. 69,23%-uk szerint a terhességre tudatosan kell készülni már a gyermek fogantatása előtt (*Póhr et al., 2019*).

A gyermekvállalási attitűdöt számos tanulmány kutatta és igazolta – nem csak hazai szinten –, hogy az elmúlt években zajló társadalmi változások jelentősen befolyásolják ezt a hozzáállást. A nők számára nehézséget okoz a család és a tanulmányok, a munka, az esetleges karrier összeegyeztethetősége, a nemi szerepek változása, az instabil, nem teherbíró párkapcsolati formák elterjedése, az önálló életkezés kicsúsztatása, melyek a gyermekvállalási hajlandóságot negatívan befolyásolják. Mindezen bizonytalanságok mellett elmondható, hogy a magyar társadalom gyermekcentrikus, a gyermekek megítélése pozitív, a legtöbb nő legnagyobb vágya a gyermek (*Pápay et al., 2014*). Ezen kettősség mellett különösen érdekes, hogy milyen eredmények születtek a kutatásból. Természetesen azzal tisztában vagyunk, hogy a felmérés csak egy hozzáállást mutat meg, sokszor a gyermekvállalási tervek és a tényleges gyermekszám között eltérés mutatkozik (*Spéder & Kapitány, 2014*).

Vizsgálatunkban olyan kérdésekre kerestük a választ, hogy milyen az érzelmi viszonyulása a mai egyetemista fiataloknak a gyermekvállaláshoz, hogy mit jelent a célcsoport számára a tudatos gyermekvállalás, milyen szempontokat vesznek figyelembe döntésük alkalmával a gyermekvállalást illetően, illetve mennyire van hatással a családi háttér és a társadalom a gyermekvállalásra.

Feltételeztük, hogy a megkérdezett egyetemista fiatalok többsége szeretne gyermeket, és a gyermekvállalást a huszas éveik második felére / a 30-as éveik elejére tervezik. Úgy véltük, a férfiak későbbre tervezik a gyermekvállalást a nőkhez képest, illetve a férfiak jobban ragaszkodnak a gyermekvállaláshoz, mint a nők. Azt gondoltuk, a gyermekvállalást befolyásoló szocio-ökonomiai tényezők mind a férfiaknál, mind a nőknél a stabil párkapcsolat, a támogató szülői háttér, a biztos munkahely és az anyagiak, valamint a befejezett felsőoktatási iskolai tanulmányok. A fontossági sorrendben nemenként eltérések mutatkoznak. Továbbá a hipotéziseink között szerepelt, hogy a gyermekvállalásnak nem kritériuma ma már a házasság, valamint a megkérdezettek szerint a stabil párkapcsolat feltétele a gyermekvállalásnak.

2. Módszertan

2.1. Adatgyűjtés és minta

Keresztmetszeti vizsgálatunkat a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar hét alapképzési szakján (edző, gyógypedagógia, közösségsszervező, óvodapedagógus, sport- és rekreációs szervezés, szociálpedagógia, tanító) tanuló nappali tagozatos hallgatók körében végeztük 2019. 10. 01. és 2019. 12. 31. között. A felmérés önkitöltős kérdőív alapján történt papír alapon, a kutatásban való részvétel anonim és önkéntes volt. A leendő válaszadókat személyesen, tanórai keretek között kerestük meg, tájékoztatást nyújtottunk a kutatás céljáról, illetve felkértük őket a kutatásban való részvételre. A résztvevők a kérdőív kitöltésével és visszajuttatásával beleegyezésüket fejezték ki a kutatásban való részvételre.

A válaszadók száma 376 fő. Az átlagéletkor: 20,01 év, SD = 1,59 év; terjedelem: 18–33 év; a kutatási minta 81,3%-a ($n = 305$) nő, 18,7%-a férfi ($n = 70$), a nagytöbbségük Csongrád-Csanád vármegyéből, Bács-Kiskun vármegyéből, Békés vármegyéből származik. 8,8%-uk szegedi, 14,4%-uk ingázik a környező településekről, 37,1%-uk kollégista, 38,4%-uk albérletben, 1,3%-uk

rokonoknál él. 4,6% edző, 16,3% gyógypedagógia, 9,0% közösség szervező, 22,9% óvodapedagógus, 22,1% sport- és rekreációs szervezés, 8,7% szociálpedagógia, 16,3% tanító alapképzési szakos hallgató (jellemzően első és harmadik féléves).

A megkérdezettek családi állapota: 75,5%-uk hajadon/nőtlen, 23,7%-uk hajadon/nőtlen, de élettárral él, 0,6%-uk házas és együtt is él házastársával, 0,3%-nak van gyermeke (egy gyermek), 99,7%-nak nincs gyermeke. A saját anyagi helyzetét 3,0% nagyon jónak, 46,2% jónak, 43,3% közepesnek, 6,2% rossznak, 1,3% nagyon rossznak ítélte meg.

A hallgatók 8%-a jellemezte úgy önmagát, hogy vallásos és követi is az egyháza tanítását, 46,9%-uk vallásos a maga módján, 35,2% nem vallásos, 9,9% nem tudta, hogy vallásos-e.

A válaszadók szülei közül az édesanyák magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint az édesapák. Az édesanyák legmagasabb, befejezett iskolai végzettsége: 2,4% általános iskolát, 19,1% szakmunkásképzőt/szakiskolát, 40,6% szakközépiskolát/gimnáziumot, 37,9% főiskolát/egyetemet végzett; az édesapák legmagasabb, befejezett iskolai végzettsége: 4,6% általános iskolát, 38,9% szakmunkásképzőt/szakiskolát, 34,6% szakközépiskolát/gimnáziumot, 22% főiskolát/egyetemet végzett. Az édesanyák átlagosan 27,19 évesek ($SD = 4,39$ év), az édesapák 30,14 évesek ($SD = 5,42$ év) voltak gyermekük születésekor. A megkérdezetteknek átlagosan 2 testvére van, a születési sorban 50,0%-uk az első gyermek, 40,3%-uk a második gyermek, 7,8%-uk a harmadik gyermek, 1,9%-uk a negyedik/ötödik gyermek volt a családban. A szülők 85,1%-a házas volt gyermeke születésekor.

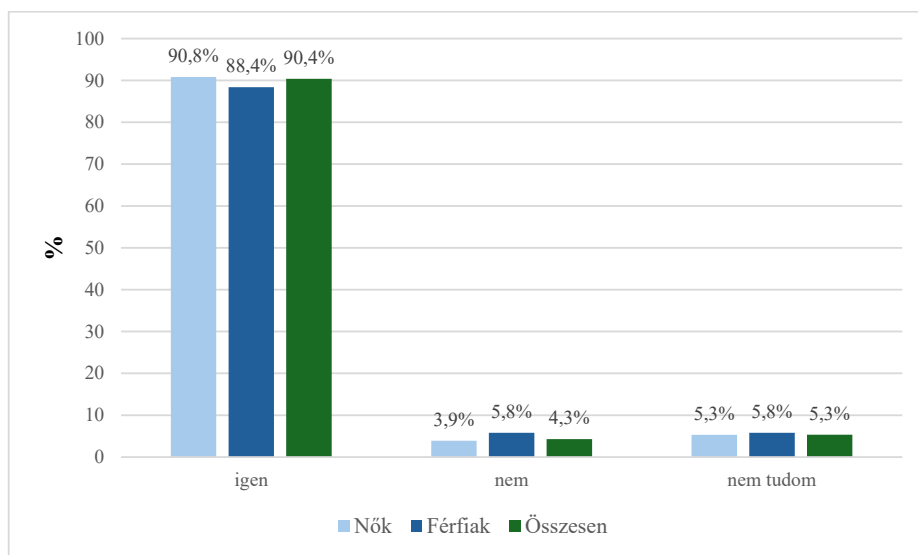
2.2. Mérőeszközök és az alkalmazott statisztikai elemzések

A kérdőív a szocio-demográfiai adatokra, a családi háttérre és a gyermekvállalási attitűdre vonatkozóan tartalmazott kérdéseket. A szocio-demográfiai és a családi háttérre vonatkozó adatokat saját fejlesztésű kérdésekkel, a gyermekvállalási attitűdöt az ESS kérdéseivel (Szalma, 2010) és saját fejlesztésű kérdésekkel vizsgáltuk. Az adatok elemzését IBM SPSS Statistics 24 programmal végeztük. Az elemzést leíró statisztikával (amelynek során a változók átlag- és szórásértékei, valamint a százalékos gyakoriságok kerültek kiszámításra), a különbségek vizsgálatát χ^2 -próbával végeztük el.

3. Eredmények

A megkérdezett egyetemista fiatalok 90,4%-a szeretne gyermeket, 4,3%-uk nem szeretne, 5,3%-uk nem tudja, hogy szeretne-e gyermeket. A nők 90,8%-a, a férfiak 88,4%-a szeretne gyermeket (1. ábra).

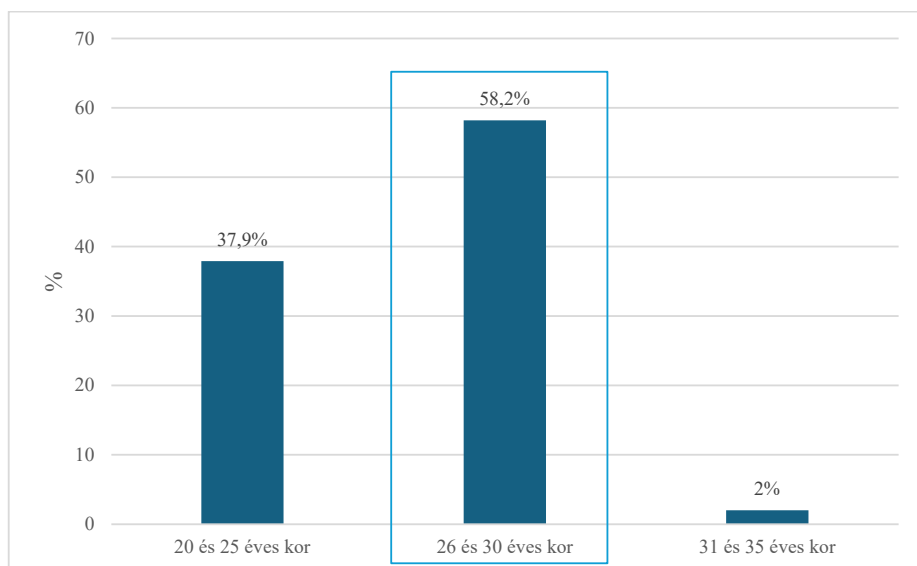
1. ábra. Szeretne Ön gyermeket?

(Forrás: saját szerkesztés)

A vizsgált hallgatók átlagosan inkább kettő (59,8%-uk) gyermeket szeretnének (átlag: 2,42; SD = 1,24; terjedelem: 1–6 gyermek), 26,9%-uk három gyermeket vállalna szívesen, 6,2%-uk egy, 7,1%-uk négy vagy annál is több gyermeket szeretne. A gyermekvállalást a húszas éveik második felére tervezik (átlag: 26,39; SD = 2,90; terjedelem: 22–39 év), 28,1%-uk 25 éves korában, 60,5%-uk 25 éves kora után szeretne gyermeket, csupán 11,6%-uk mondta azt, hogy 25 éves kora előtt vágyik gyermekre (2. ábra). A nők 27,7 évesen, a férfiak 26 évesen szeretnének átlagosan gyermeket.

2. ábra. Hány éves korában szeretne gyermeket?

(Forrás: saját szerkesztés)

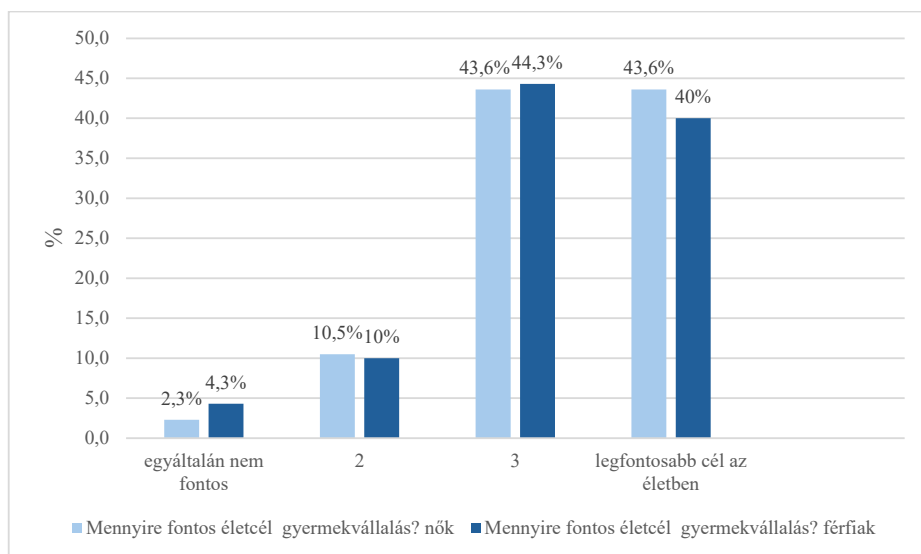
Amikor a megkérdezettek még szívesen vállalnának gyermeket: 36,73 év (SD = 14,93; terjedelem: 19–64 év), amikor már nem szívesen vállalnának gyermeket: 40,97 év (SD = 11,99; terjedelem: 26–67 év). Az első gyermek születésére az ideális kort 30,43 évben (SD = 17,67; terjedelem: 20–39 év) jelölték meg.

A gyermekvállalásról való gondolkodásnak a jó anyagi helyzet fontos feltétele, 77,4%-uk a jó, 14,1%-uk a nagyon jó anyagi helyzet megléte esetén kezdene el gondolkodni a gyermekvállaláson. A közepes anyagi feltételek megléte 7,2%-nál jelent elegendő alapot, a rossz, nagyon rossz anyagi feltételek kizáró tényezőnek bizonyultak, senki sem vállalna gyermeket rossz vagy nagyon rossz anyagi helyzet megléte esetén.

A gyermekvállalás, mint életcél fontos vagy a legfontosabb életcélként jelenik meg a hallgatók 86,9%-nál. A gyermekvállalás a legfontosabb életcél a 42,9%-uk esetében, fontos életcél a válaszadók 44%-nál, csupán 13,1%-nál nem fontos vagy egyáltalán nem fontos. A gyermekvállalás, mint életcél fontos vagy a legfontosabb életcélként jelenik meg a nők 87,2%-nál, a férfiak 84,3%-nál. A gyermekvállalás mint életcél fontos cél a nők 43,6%-nál, a férfiak 44,3%-ánál, a legfontosabb életcél a nők 43,6%-nál, a férfiak 40%-nál, csupán

a nők 12,8%-nál, a férfiak 14,3%-nál nem fontos vagy egyáltalán nem fontos (3. ábra).

3. ábra. Mennyire fontos életcél a gyermekvállalás?

(Forrás: saját szerkesztés)

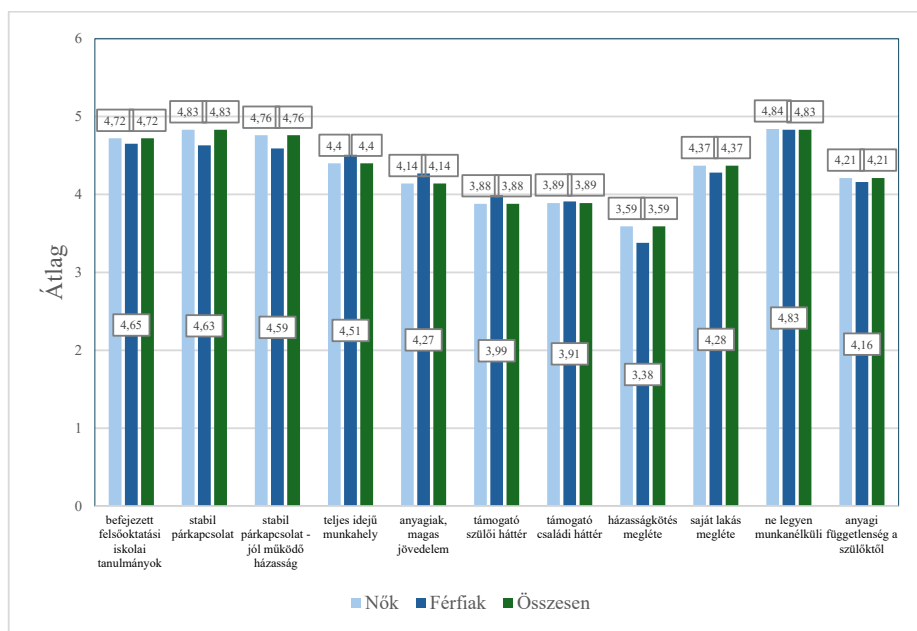
A megkérdezettek 80,7%-a, ha valamilyen okból nem születne saját gyermeke hajlandó lenne örökbefogadásra, 19,3%-uk elzárkózik az örökbefogadás lehetősége elől. A nők 85,9%-a, a férfiak 58,0%-a örökbefogadna gyermeket, ha valamilyen okból nem születne gyermeke.

A gyermekvállalást főként elősegítő szocio-ökonómiai tényezők közül a megkérdezettek számára nagyon fontosak az alábbiak: ne legyenek munkanélküliek (átlag: 4,83; SD = 0,50); stabil párkapcsolatban éljenek (átlag: 4,83; SD = 0,52); befejezettek legyenek a felsőoktatási tanulmányaik (átlag: 4,72; SD = 0,6); stabil párkapcsolatban - jól működő házasságban éljenek (átlag: 4,7; SD = 0,62) (4. ábra).

A teljes idejű munkahely megléte (átlag: 4,40; SD = 0,80), az, hogy legyen saját lakásuk (átlag: 4,37; SD = 0,82), ne függjenek anyagilag a szülőkől (átlag: 4,21; SD = 0,88), az, hogy magas jövedelmük legyen (átlag: 4,14; SD = 0,71) és a támogató szülői (átlag: 3,88; SD = 1,03), családi háttér fontos (átlag: 3,89; SD = 1,06), ugyanakkor a házasság megkötése (átlag: 3,59; SD = 1,43) kevésbé fontos a gyermekvállalás esetén (4. ábra).

A megkérdezettek közül a nők gyermekvállalási hajlandóságához nagymértékben fontos a stabil párkapcsolat (átlag: 4,83; SD = 0,52), a jól működő házasság (átlag: 4,76; SD = 0,63) a befejezett felsőoktatási iskolai tanulmányok (átlag: 4,72; SD = 0,62), a biztos munkahely (átlag: 4,40; SD = 0,80), fontosak az anyagiak (átlag: 4,14; SD = 0,71), de a támogató szülői háttér (átlag: 3,8; SD = 1,0) is. A megkérdezettek közül a férfiak gyermekvállalási hajlandóságához nagymértékben fontos a befejezett felsőoktatási iskolai tanulmányok (átlag: 4,65; SD = 0,66), a stabil párkapcsolat (átlag: 4,63; SD = 0,73), a jól működő házasság (átlag: 4,59; SD = 0,86), a biztos munkahely (átlag: 4,51; SD = 0,68), hasonlóan fontosak az anyagiak (átlag: 4,27; SD = 0,66) és a támogató szülői háttér (átlag: 3,99; SD = 1,09) szintén. A házasság megkötése a megkérdezettek számára közepesen fontos (átlag: 3,59, SD = 1,43) (4. ábra).

4. ábra. A gyermekvállalást befolyásoló szocio-ökonomiai tényezők átlagértékei

(Forrás: saját szerkesztés)

4. Megbeszélés

A kutatásunkban megkérdezett fiatalok közel 90%-a szeretne gyermeket, ez mind a férfiakra, mind a nőkre érvényes válasz volt. Póhr és munkatársai (2019) kísértetiesen hasonló adatokat kaptak a középiskolások megkérdezése során. Pápay és munkatársai (2014) a megkérdezettek 71%-nál kapták azt a választ, hogy a gyermekvállalás fontos életcél. A részt vevők életkora 18 és 55 év között mozgott (az életkori átlag 25,2 év (szórás = 6,85 év) volt). A két minta közötti különbség talán az életkori eltérésből adódhat.

A hallgatók többsége kettő (59,8%-uk) gyermeket szeretne, közel 27%-uk három gyermeket vállalna szívesen, 6,2%-uk egy, 7,1%-uk négy vagy annál is több gyermekre vágyik. Egy kutatásban, ahol középiskolásokat kérdeztek meg, 58,53%-uk kettő gyermeket vállalna legszívesebben. Ugyanezen kutatásban a tanulók 26-30 év között alapítanának családot (62,48%) és ebben az életszakaszban szeretnék, ha megszületne az első gyermek (Póhr *et al.*, 2019). Saját kutatásunkban ugyanezen időszívet jelölték meg a hallgatók, az ideális életkort 30 életévnek vélik a gyermekvállalásra, csak 11,6% írta azt a választ, hogy 25 éves kora előtt szeretne gyermeket. Fedor (2016) kutatásában a fiatal válaszadók 25-29 éves koruk között vállalnák első gyermeküket, a második legnépszerűbb életkori sáv a gyermekvállalásra a 20-24 év volt.

Felmérésünkben a jó anyagi helyzetet fontos feltételnek tartották (77,4% jó; 14,1% nagyon jó anyagi helyzet) ez esetben kezdenének gondolkodni a gyermekvállaláson. A rossz anyagi feltételek kizáró tényezőként jelentek meg. Tóth (2002) kutatásában olvashatjuk, hogy Magyarországon fontos a házasság adta anyagi biztonság, de az derült ki minél iskolázottabb valaki, annál kevésbé fontos számára ez a tényező. Ez valamelyest más irányból közelíti a mi kérdésünket, de véleményünk szerint mégis összecseng a két megközelítés. Szalma 2010-ben arról írt, hogy a gyermekvállaláshoz fontosnak tartják a fiatalok, hogy ne legyenek munkanélküliek – ez hasonló a mi eredményeinkhez –, vagyis ne legyenek rossz anyagi feltételeik.

A mintánkban a gyermekvállalás fontos életcélként jelenik meg (86,9%), közel azonos százalékban mind a két nemnél. Egy tanulmányban azt olvashatjuk, hogy országunkban a házasság legfontosabb céljának a gyermeket tartják (Tóth, 2002). Pápay és munkatársai (2014) kutatásában is hasonlóan magas százalék (88%) született az életcél kérdéskörrel kapcsolatban, ez azért is lehet, mert a nők sokszor a nőiség részének tekinti a gyermekvállalást. A Póhr és

munkatársai (2019) vizsgálatába bevont diákok több mint 80%-a házas szeretne lenni gyermekvállalás idején. 69,23%-uk szerint a terhességre tudatosan kell készülni már a gyermek fogantatása előtt. Egy másik felmérésben a megkérdezettek a párkapcsolatban élést jelentősnek gondolják a gyermekvállaláshoz. Közülük a többség a stabil párkapcsolatot elegendőnek tartja ehhez, míg valamivel kevesebben szükségét érzik a házasságkötésnek ahhoz, hogy gyermeket vállaljanak (Szalma, 2010). Egy fiatalok körében végzett felmérésben a férfiak 64%-a, a nők 69%-a szeretne házasságot kötni a jövőben (Fedor, 2016).

Felmérésünkben a válaszadók jelentős többsége (80,7%) hajlandó lenne örökbefogadásra, ha saját gyermeke nem születhetne, közel 20% elzárkózna ettől a lehetőségtől. A nők sokkal magasabb arányban választanák ezt a módot a gyermekvállalásra. Fedor (2016) vizsgálata mintájának (15-29 év) válaszait figyelve, nyitottak lennének más lehetőségekre gyermekvállalási nehézség esetén, leginkább az örökbefogadás mellett döntenének (60%).

Felmérésünkben a gyermekvállalást elsősorban elősegítő tényezőként a következőket jelölték meg a leggyakrabban a fiatalok: ne legyenek munkanélküliek, stabil párkapcsolatban éljenek és befejezettek legyenek a felsőoktatási tanulmányaik. A teljes idejű munkahely megléte, saját lakás, ne függjenek anyagilag a szülőtől, az, hogy magas jövedelmük legyen, az anyagiak megléte és a támogató szülői, családi háttér fontos volt, ugyanakkor a házasság megkötését kevésbé érezték fontosnak gyermekvállalás esetén. Kopp és Skrabski (2003) vizsgálatában azt olvashatjuk, hogy a vizsgált nők a magasabb iskolai végzettség elérését, a biztos munkahely megteremtését fontosabbnak tartják, mint a stabil párkapcsolat kialakítását, a családalapítást. Szalma (2010) azt találta a felmérésében, hogy a fiatalabbak számára fontosabb az iskola befejezése, a teljes munkaidejű állás, a saját lakás. A családi és a szülői támogatást kevésbé gondolták fontosnak. Az iskolázottságban is talált különbséget (a szakmunkásképző bizonyítvánnyal rendelkezők fontosabbnak tartják az iskola befejezését, a teljes munkaidejű állást, a magas jövedelmet és azt, hogy ne legyenek munkanélküliek), – a kutatási mintákkal közel azonos csoport – a diplomával rendelkezők az anyagi függetlenséget és a saját lakást találják fontosabbnak. Továbbra is él az az elképzelés, hogy a férfiaknak magasabb keresettel, stabilitással kell rendelkezniük a gyermekvállaláshoz. Paksi és munkatársai 2014-es kutatásukban azt találták, hogy a kitolódó gyermekvállalás a lakás hiányával és a bizonytalan jövőképpel magyarázható elsősorban, illetve a nők esetében a gyermek melletti munkavállalás okozta nehézségekkel. Mindezek-

hez a szülői ház egyre későbbi életkorban történő elhagyása is hozzájárul. Ebben a 2014-es magyarországi felmérésben a 26-35 éves korcsoport tette a legkorábbra az optimális életkort a gyermekvállaláshoz. Az iskolai végzettség növekedésével idősebb életkort adtak meg ideálisnak a családalapításhoz a választ adók. A falun élők a legkorábbra, a megyeszékhelyen élő emberek a legkésőbbre jelölték az ideális kort. A felmérésből az derült ki, hogy a nők számára fontosabb, mint a férfiaknak a gyermekvállaláshoz egy lakás megléte. Ezen eredmények is érzékeltetik, hogy például az életkor, a nem, az iskolázottság, a lakóhely is hatással van az ideális életkor meghatározásában gyermekvállalás esetén.

Első hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy: A megkérdezett egyetemista fiatalok többsége szeretne gyermeket, és a gyermekvállalást a húszas éveik második felére / a 30-as éveik elejére tervezik (H₁).

A megkérdezett egyetemista fiatalok 90,4%-a szeretne gyermeket, 4,3%-uk nem szeretne, 5,3%-uk nem tudja, hogy szeretne-e gyermeket. A nők 90,8%-a, a férfiak 88,4%-a szeretne gyermeket. A gyermekvállalást a húszas éveik második felére tervezik (átlag: 26,39; SD = 2,90; terjedelem: 22–39 év), 28,1%-uk 25 éves korában, 60,5%-uk 25 éves kora után szeretne gyermeket, csupán 11,6%-uk mondta azt, hogy 25 éves kora előtt vágyik gyermekre. A hipotézis részben igazolódott be, a hipotézis első fele igaz: a megkérdezett egyetemista fiatalok többsége szeretne gyermeket, és a gyermekvállalást a húszas éveik második felére tervezik, azonban azt, hogy a 30-as éveik elejére tervezik a gyermekvállalást el kellett vetnünk.

Második hipotézisünk arra vonatkozott, hogy: A férfiak később tervezik a gyermekvállalást a nőkhez képest (H₂). A vizsgálatban résztvevő nők arról számoltak be, hogy átlagosan 27,7 évesen, a férfiak pedig 26 évesen szeretnének gyermeket vállalni. Khi-négyzet próbával elemezve a nők és a férfiak között szignifikáns különbséget ($\chi^2(14) = 49,22$, $p = 0,000$) találtunk, a tekintetben, hogy mikorra tervezik a gyermekvállalást, a H₂ hipotézist elvetettük. A mi mintánkban a nők tervezik későbbre a gyermekvállalást, mint a férfiak. A fiatal felnőtt nők körében nem él az a társadalmi elvárás, hogy a nők feladata elsősorban a gyermeknevelés, míg a férfiaké a családfenntartás, a megfelelő kereset biztosítása. A nők számára is lényeges a munka világában való megfelelés, az abban való kiteljesedés.

A harmadik hipotézis szerint: A férfiak jobban ragaszkodnak a gyermekvállaláshoz, mint a nők (H₃). A nők 90,8%-a szeretne gyermeket, a férfiak

88,4%-a szeretne gyermeket, a két nem között nem találtunk szignifikáns különbséget ($\chi^2(2) = 0,51$, $p = 0,773$).

A gyermekvállalás mint életcél fontos vagy a legfontosabb életcélként jelenik meg a hallgatók 86,9%-ánál. A gyermekvállalás mint életcél fontos cél a válaszadók 44%-ánál, a legfontosabb életcél a 42,9%-uk esetében, csupán 13,1%-uknál nem fontos vagy egyáltalán nem fontos. A gyermekvállalás mint életcél fontos vagy a legfontosabb életcélként jelenik meg a nők 87,2%-ánál, a férfiak 84,3%-ánál. A gyermekvállalás, mint életcél fontos cél a nők 43,6%-ánál, a férfiak 44,3%-ánál, a legfontosabb életcél a nők 43,6%-ánál, a férfiak 40%-ánál, csupán a nők 12,8%-ánál, a férfiak 14,3%-ánál nem fontos vagy egyáltalán nem fontos. A nemek között a gyermekvállalás, mint életcél tekintetében szignifikáns különbséget szintén nem találtunk ($\chi^2(3) = 1,03$, $p = 0,793$). A fentiek alapján a hipotézist elvetettük.

Negyedik hipotézisünk azt feltételezte, hogy: A gyermekvállalást befolyásoló szociális és társadalmi tényezők mind a férfiaknál, mind a nőknél a stabil párkapcsolat, a támogató szülői háttér, a biztos munkahely és az anyagiak, valamint a befejezett felsőoktatási tanulmányok. A fontossági sorrendben nemenként eltérések mutatkoznak (H4). A hipotézist megtartjuk. A gyermekvállalást elősegítő legfontosabb szociális és társadalmi tényezők a megkérdezettek esetében az, hogy ne legyenek munkanélküliek (átlag: 4,84; SD = 0,50), stabil párkapcsolatban éljenek (átlag: 4,83; SD = 0,52), befejezettek legyenek felsőoktatási tanulmányaik (átlag: 4,72; SD = 0,62), stabil párkapcsolatban - jól működő házasságban éljenek (átlag: 4,76; SD = 0,63). A teljes idejű munkahely megléte (átlag: 4,40; SD = 0,80) az, hogy legyen saját lakásuk (átlag: 4,37; SD = 0,82), ne függjenek anyagilag a szülőtől (átlag: 4,21; SD = 0,88), az, hogy magas jövedelemmel rendelkezzenek, az anyagiak rendelkezésükre álljanak (átlag: 4,14; SD = 0,71) és hogy támogató szülői (átlag: 3,88; SD = 1,03), családi háttér vegye körül őket fontos (átlag: 3,89; SD = 1,06) a számukra.

A fontossági sorrendben találtunk különbséget a nők és a férfiak között. A nők számára a legfontosabb a jól működő házasság (átlag: 4,76; SD = 0,63), amit a befejezett felsőoktatási tanulmányok (átlag: 4,72; SD = 0,62), a stabil párkapcsolat (átlag: 4,83; SD = 0,52), a biztos munkahely (átlag: 4,40; SD = 0,80) követnek, míg a férfiak számára a befejezett felsőoktatási tanulmányok (átlag: 4,65; SD = 0,66), amit a stabil párkapcsolat (átlag: 4,63; SD = 0,73), a jól működő házasság (átlag: 4,59; SD = 0,86) és szintén a biztos munkahely (átlag: 4,51; SD = 0,68) követnek. Elmondható, hogy az anyagiak (nők átlag:

4,14; SD = 0,71; férfiak átlag: 4,27; SD = 0,66) és a támogató szülői háttér (nők átlag: 3,88; SD = 1,03; férfiak átlag: 3,99; SD = 1,09) mind a két nem számára fontos.

Az ötödik hipotézis szerint: A gyermekvállalásnak nem kritériuma ma már a házasság (H_5). A megkérdezettek számára a házasság megkötése (átlag: 3,59; SD = 1,43) kevésbé fontos a gyermekvállalás esetén. A nők (átlag: 3,59, SD = 1,43) és a férfiak (átlag: 3,38, SD = 1,44) gyermekvállalását befolyásoló tényezők közül abban, hogy mennyire fontos számukra, hogy házasságban éljenek szignifikáns különbséget ($\chi^2(4) = 9,03$, $p = 0,06$) nem találtunk. A hipotézist elvetettük.

A hatodik hipotézis azt feltételezte, hogy: A megkérdezettek szerint a stabil párkapcsolat kritériuma a gyermekvállalásnak (H_6). A megkérdezettek számára a gyermekvállalás tekintetében az egyik legfontosabb tényező az, hogy stabil párkapcsolatban (átlag: 4,83; SD = 0,52) éljenek, valamint, hogy a stabil párkapcsolat, egyben jól működő házasság (átlag: 4,76; SD = 0,63) legyen. A hipotézist megtartjuk.

5. Következtetések

Magyarországon évről- évre csökken a gyermekek születésének száma. A családalapítás és a gyermekvállalás társadalmi tradíció, ennek ellenére a statisztikák ezen a téren csökkenést mutatnak. A felmérés alapján a stabil anyagi háttér és az erős párkapcsolat elengedhetetlenül fontos a gyermekvállaláshoz. A fiatalok gyermekvállalási aktivitását számos területen támogatni kell, nemcsak a szűk családon belül, hanem tágabb, környezeti értelemben is. Az egyén, a család szintjén kell stabilitást és egészséget biztosítani, hogy ez társadalmi szinten is tudjon kamatozni. A gyermekvállalás ne csak elképzelés legyen, de meg is tudjon valósulni.

Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a gyermekvállalási elképzelések nem egyenlőek a megvalósulással, a születések számával. Pápay és munkatársai (2014) szerint a gyermektervezés esetén meghatározó a párkapcsolat stabilitása, minél erősebb egy párkapcsolat, annál nagyobb a motiváció a gyermekvállalásra. Ebben kell erősíteni a fiatalságot, hogy figyelmet és törődést tudjon összpontosítani a párkapcsolatába, hogy a tervezett gyermekek meg is tudjanak születni. Az anyaságot és a gyermekvállalást, mint női identitást kell megjeleníteni, mind a nők, mind a férfiak szemében. Szilágyi 1997-es írásában is hangsúlyozza, hogy nem csak a szülők testi, lelki érettsége befolyásolja az

optimális időpontot a családalapítást illetően, hanem a kapcsolat fejlettsége is. Ha nincs jelen az érzelmi stabilitás a párok viszonyában, ha hozzászoktak a gyermektelen életformához, gyermekvállalás esetén gyakoribbak lehetnek a nehézségek, amelyekkel szembesülnek szülőként, továbbá kisebb az esélye a második gyermek születésének.

Nagyon fontos lenne ilyen irányú tanulmányokat biztosítani már a középiskolákban, hogy ne csak ösztönből cselekedjenek a fiatalok, vagy olyan látott mintákat kövessenek, ami nem feltétlenül követendő, hanem biztos ismeretek birtokában legyenek, tudják, hogyan kell tenni egy jó párkapcsolatért és ezzel a tervek megvalósulásáért.

Köszönetnyilvánítás

A vizsgálat elvégzését, az eredmények megismerését az EFOP-3.6.1-16-2016-00008 azonosító számú, 'Intelligens élettudományi technológiák, módszertanok, alkalmazások fejlesztése és innovatív folyamatok, szolgáltatások kialakítása a szegedi tudásbázisra építve' című projekt tette lehetővé.

A tanulmány elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-Fejlesztési Kutatási Programja támogatta (SZKF-19/2021.).

Irodalomjegyzék

- Bajmócy, P. (2024). A természetes fogyás földrajza a világban. *GeoMetodika*, 8(3), 5–25. <https://doi.org/10.26888/GEOMET.2024.8.3.1>
- Kopp, M., & Skrabski, Á. (2003). A gyermekvállalás pszichológiai és szociális háttértényezői a magyar népesség körében. *Demográfia*, 46(4), 383-395.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023a). 22.1.1.6. *Élveszületések és teljes termékenységi arányszám. STADAT-tábla.* https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023b). *Népszámlálás 2022 – Végleges adatok: A népesség főbb jellemzői.* <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok/kiadvany/>
- Paksi, V., Király, G., & Luksander, A. (2014). A gyermekvállalás időzítésével kapcsolatos lakossági attitűdök egyes bizonytalansági tényezők tükrében. *Szociológiai Szemle*, 24(3), 84-112.

- Pápay, N., Rigó, A., Nagybányai Nagy, O., & Soltész, A. (2014). A gyermekvállalási attitűdök alakulásának pszichoszociális meghatározói. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika*, 15(1), 1-30. DOI: 10.1556/Mental.15.2014.1.1
- Póhr, K., Gyenge, N., Komlósi, Kálmánné, & Karácsony, I. (2019). Pozitív családtervezéssel kapcsolatos ismeretek. *Egészségfejlesztés*, 60(2), 18-28. DOI: <http://dx.doi.org/10.24365/ef.v60i2.432>
- R. Fedor, A. (2016). Családalapítás és gyermekvállalás a fiatalok körében. *Acta Medicina et Sociologica*, 7, 11-28.
- Spéder, Zs., & Kapitány, B. (2007). *Gyermekek: Vágyak és tények. Dinamikus termékenységi elemzések*. Budapest, KSH, Népeségtudományi Kutatóintézet. <https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/muhelytanulmanyok/article/view/875/473>
- Spéder, Zs., & Kapitány, B. (2014). A termékenységi szándékok és a gyermekvállalási gyakorlat kapcsolata. Egy európai összehasonlító vizsgálat tanulságai. *Demográfia*, 57(2-3), 137-181.
- Szalma, I. (2010). Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról. *Demográfia*, 53(1), 38-66.
- Szilágyi, V. (1997). *Szexuális szocializáció. Nemi nevelés a családban*. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest.
- Tóth, O. (2002). *Házasság és gyermek: vélekedés és viselkedés*. <http://www.c3.hu/scripta/szazadveg/11/toth.htm>